

CONSUMER CREDIT TRENDS IN THE CONDITIONS OF THE OVERCOMING CRISIS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

TENDINȚELE CREDITULUI DE CONSUM ÎN CONDIȚIILE CRIZELOR SUPRAPUSE DIN REPUBLICA MOLDOVA

SMOLEVSCHI Vlada, studentă, specialitatea: Finanțe și Bănci

Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,

Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md

e-mail autor: smolevschi.vlada@ase.md

Abstract. *This article examines the evolving landscape of consumer credit in the Republic of Moldova, particularly within the context of overcoming economic crises, notably the significant banking fraud of 2014. The analysis then delves into the specific trends observed in Moldova, tracing the fluctuations in consumer credit volumes from 2014 to 2024. This period is characterized by both challenges and adjustments, as the nation navigated the aftermath of the banking scandal and subsequent economic instability. The study investigates how these events impacted consumer borrowing behaviors, the lending practices of financial institutions, and the overall value of consumer credit. Furthermore, it explores the recovery and adaptation strategies implemented by the Moldovan financial sector, highlighting the factors that have influenced the recent trajectory of consumer credit growth. By analyzing these trends, the article provides insights into the resilience of the Moldovan consumer credit market and its sensitivity to macroeconomic shocks and regulatory changes.*

Key words: *consumer credit, bank fraud, crisis, external stability, monetary policy*

JEL CLASSIFICATION: E52, E51, H81, G21

INTRODUCERE

Sistemul bancar relevă o multitudine de activități, totuși banca este preponderent asociată cu activitatea de creditare, de altfel fiind și cea mai profitabilă.

În limbajul bancar, expresia „credit de consum” cuprinde un spectru larg de accepțiuni teoretice, astfel conform manualului „*Monedă și credit*”, acesta constă „în vânzarea cu plata în rate a unor bunuri de consum personal de valori mari și folosință îndelungată, cum sunt locuințele, articolele de uz casnic, autoturismele etc”(Stratulat, 2014), într-un limbaj financiar mai simplu Comisia Națională a Pieței Financiare oferă următoarea explicație „un avans acordat de o instituție financiară pentru a putea face o cheltuială atunci când nu aveți bani destui” (CNPF).

CONȚINUT DE BAZĂ

Scopul lucrării date constă în efectuarea unei ample analize asupra pieței creditului de consum acordat persoanelor fizice, reliefa tendințelor actuale conturate pe acest segment și de asemenea evidențierea și stabilirea factorilor care le-au generat.

Studiul cuprinde perioada anilor 2014-2023, în acest timp Republica Moldova a fost lovită de 3 crize financiare și economice, cauzate și pe plan intern și pe plan extern, care au modificat atât calitativ cât și cantitativ structura și dinamica portofoliilor creditelor de consum a băncilor comerciale din țară.

În vederea analizării mai profunde a problemei abordate vom realiza Figura 1, în baza căreia conchidem asupra evoluției cantitative a volumului creditului de consum acordat de băncile comerciale cetățenilor.

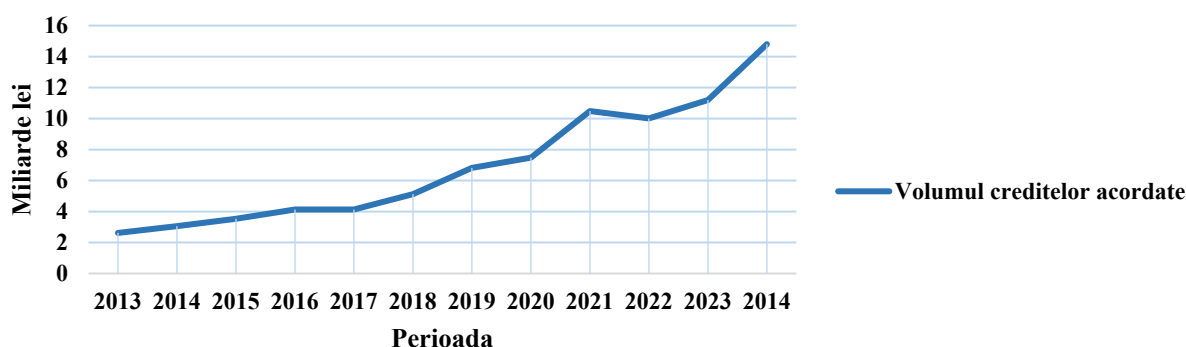


Figura 1. „Evoluția volumului creditului de consum în perioada 2013-2024”

Sursa: elaborat de autor în baza datelor BNM privind portofoliul de credite
<https://www.bnm.md/bdi/pages/reports/drsb/DRSB7.xhtml>

Informația exteriorizată de figura de mai sus, prezintă modificările volumului creditului de consum, care a cunoscut o fluctuație considerabilă în perioada analizată. În ceea ce urmează vom elucida cauzele și factorii esențiali care au stat la baza volatilității indicatorului dat.

Pentru a înțelege contextul economic al perioade analizate vom realiza o scurtă incursiune istorică a evenimentelor cu impact major asupra sănătății sistemului economico-financiar al Republicii Moldova.

În anul 2014 sistemul bancar din Republica Moldova este lovit de „Operațiunea titirezul” arhicunoscută ca și „Furtul miliardului”.

Pentru a vizualiza cât mai clar procesul descris mai sus, vom elabora Tabelul 1, care va ilustra grafic structura sistemului bancar și modificările acestuia în decursul a 10 ani.

Tabelul 1. Evoluția structurală a volumului creditelor de consum pe parcursul perioadei 2015-2024, %

Banca An	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
BC„Moldova-Agroindbank” S.A.	47.76	44	42.02	38.11	34.43	32.64	34.09	34.90	37.87	39.16
BC„Comertbank” S.A.	0.37	0.32	0.61	0.24	0.07	0.09	0.09	0.21	0.21	0.20
BC„EuroCreditBank” S.A.	1.08	1.40	1.58	1.56	1.54	1.34	1.19	0.98	0.82	0.92
BC„Energbank” S.A.	1.42	2.12	3.20	4.46	5.30	4.20	3.96	4.30	4.86	3.76
BC„Eximbank” S.A.	0.34	0.21	0.13	0.05	0.90	1.72	1.50	1.38	1.05	0.63
BC „FinCom-Bank” S.A.	1.88	2.72	4.06	5.37	5.39	4.12	2.77	2.97	2.40	1.98
OTP Bank S.A.	17.58	19.1	20.40	20.29	20.21	20.12	18.63	14.70	9.56	1.98
BC„Moldindconbank” S.A.	21.66	23.1	21.51	23.10	23.67	24.87	26.38	28.16	28.57	29.92
BC„ProCreditBank” S.A.	0.06	0.02	0.00	0.00	0.00	0.00	0.06	0.14	0.23	0.25
BCR Chisinau S.A.	0.31	0.20	0.10	0.03	0.03	0.03	0.06	0.10	0.10	0.04
BC„Victoria-bank” S.A.	7.55	6.86	6.37	6.77	8.47	10.87	11.27	12.18	14.32	13.67
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Sursa: elaborat de autor în baza datelor BNM privind evoluția structurii portofoliului de credite.
<https://www.bnm.md/bdi/pages/reports/drsb/DRSB7.xhtml>

Astfel din analiza efectuată asupra tabelului 1, deducem că, în urma jafului din sistemul bancar din anul 2014, atât structura acestuia cât și volumul de credite acordate s-a modificat substanțial, observăm că în consecință a fost declanșat procesul de insolabilitate și apoi de faliment a 3 bănci, și anume, B.C. „UniBank” S.A., B.C. „Banca Socială” S.A., și B.C. „Banca de Economii” S.A. (a cărei acționar majoritar a fost statul), care s-a soldat cu restructurarea și reorganizarea componentei pieței bancare autohtone, actualmente aceasta este formată din 11 bănci comerciale active.

Totodată, menționăm că pentru anul 2024, cota cea mai mare pe piață în procesul de acordare a creditelor de consum populației este formată de următoarele 3 bănci: BC „Moldova-Agroindbank” S.A., BC „Moldincombank” S.A. și BC „Victoriabank” S.A., fiecare cu o pondere de 39.16 %, 29.92 % și respectiv 13.67 %.

Prin urmare, 80.76 % din total credite acordate este deținută de aceste trei bănci.

Totodată vom puncta și alte urmări relevante a evenimentului menționat mai sus, printre care:

- **scăderea standartului de viață:** veniturile populației au scăzut, iar nivelul de trai s-a deteriorat;
- **eroziunea încrederii în instituțiile statului:** furtul a evidențiat corupția endemică și a dus la o pierdere a încrederii din partea cetățenilor;
- **tensionarea relațiilor cu partenerii externi:** în urma acestuia, Uniunea Europeană și alte organizații internaționale (BM, BERD, BIRD, FMI etc.) au condiționat asistența financiară de reformele anticorupție din țară;
- **exodul masiv al populației:** mulți concetățeni au ales să emigreze în căutarea unor condiții mai bune de viață în Europa, America și Asia.

În perioada anilor 2019-2020, economia mondială a fost afectată de o criză de proporții, generată fiind de pandemia COVID-19, în timpul căreia indicatorii performanței statelor s-au modificat substanțial.

În condițiile de incertitudine și risc național, dar și din cauza scăderii semnificative a veniturilor populației (pe fundalul stagnării activității economice a întreprinderilor), ritmul de creștere a cererii pentru creditele de consum din partea populației a scăzut substanțial, fapt care denotă preferința oamenilor de a economisi resursele financiare proprii. În același timp, pandemia a avut un efect interconectat, și anume, creșterea ratei neperformanței bancare, cauzate de incapacitatea de rambursare a creditelor și plată a dobânzilor aferente lor, de către debitorii deja existenți la acel moment. În acest context menționăm că fondul de risc pentru reducerile la credite în anul 2020 a constituit 491.827,24 mln.lei, fiind în creștere față de anul 2019 cu 181.624,17 mln lei, când acesta a cifrat valoarea de 310.203,07 mln.lei (Mistrea, 2023; Mistrea, 2024).

Totodată rata creditelor neperformante pentru anul 2019 a estimat valoarea de 4,06%, pe când în anul 2020 aceasta a ajuns la cca. 7%, ceea ce ne indică asupra impactului negativ al crizei pandemice asupra calității portofoliului de credite de consum al băncilor comerciale din Republica Moldova.

De asemenea, ținem să menționăm și alte consecințe ale pandemiei, care atât indirect, cât și în mod direct au afectat economia națională, printre care se numără: șomajul, creșterea datoriei publice, impactul negativ adus asupra volumului și calității exporturilor bunurilor și serviciilor peste hotare și scăderea valorii produsului intern brut, care în anul 2020 (în termeni reali) a scăzut cu 7.00 % față de anul 2019.

Abia peste un an, adică în 2021, economia Republicii Moldova a început să se redrezeze prin intermediul politicilor și strategiilor adoptate de guvernare, și în consecință, cererea pentru creditele bancare de consum din partea solicitanților a cunoscut o creștere vertiginoasă.

Totuși, începutul anul 2022 a fost marcat de starea de beligeranță din Ucraina pe fundalul căreia s-a extins așa-zisa „criza gazelor”, care a urmat cu un șir de scumpiri semnificative a resurselor energetice, prețul cărora a ajuns să fie de aproape 12.6 ori mai mare decât pentru aceeași perioadă a anului 2020.

În acest context indicatorii cantitativi, dar și calitativi, ai volumului creditelor de consum cunosc o scădere clară și majoră care a impactat structura portofoliilor de credite ale băncilor comerciale. Prin urmare, situația nefavorabilă din țara vecină a influențat negativ tendința creditelor de consum acordate populației.

În vederea concretizării și argumentării modificărilor parvenite în volumul creditelor de consum acordate populației vom realiza tabelele 2 și 3 care prezintă valoric evoluția indicatorilor de dinamică a acestuia.

Menționăm că în calitate de an de bază a fost folosit anul 2013.

Tabelul 2. Evoluția indicelui de dinamică al volumului creditului de consum pe sectorul bancar în perioada 2014-2023, %

Indicator	Perioada										
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Cu bază fixă	115.11	116.87	127.98	157.79	195.65	260.46	285.50	400.11	382.02	427.44	564.89
Cu bază în lanț	115.11	101.53	109.50	123.29	123.99	133.13	109.61	140.15	95.48	111.89	126.79

Sursa: elaborat de autor în baza datelor rapoartelor BNM privind evoluția structurii portofoliului de credite. <https://www.bnm.md/bdi/pages/reports/drsb/DRSB7.xhtml?id=0&lang=ro>

Conform rezultatelor obținute mai sus, se remarcă faptul că, în anul 2015 față de anul 2013 valoarea indicelui de dinamică a fost egală cu 116.87%, ceea ce indică asupra faptului că acesta a crescut de 1.1687 ori. Tendința de creștere constantă s-a menținut pe tot parcursul intervalului studiat, cu excepția anului 2022, când ritmul de creștere a indicelui de dinamică a înregistrat o diminuare și anume 382.02%.

În conformitate cu analiza indicatorului cu bază în lanț, concluzionăm faptul că în anul 2015 indicatorul a înregistrat o creștere nesemnificativă, de 1.0153 ori față de anul 2014, aceeași situație este vizibilă și în anul 2020 (an pandemic), unde valoarea acestuia cifrează 109.61%, adică acesta a crescut de 1.0961 ori față de anul 2019. În anul 2022, indicele de dinamică consemnează o diminuare, cu o cifră de 95.48%, cauzată fiind de conflictul din țara vecină.

Tabelul 3. Evoluția ritmului de dinamică al volumului creditului de consum pe sectorul bancar în perioada 2014-2023, %

Indicator	Perioada										
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Cu bază fixă	15.11	16.87	27.98	57.79	95.65	160.46	185.50	300.11	282.02	327.44	464.89
Cu bază în lanț	15.11	1.53	9.50	23.29	23.99	33.13	9.61	40.15	-4.52	11.89	26.79

Sursa: elaborat de autor în baza datelor rapoartelor BNM privind evoluția structurii portofoliului de credite. <https://www.bnm.md/bdi/pages/reports/drsb/DRSB7.xhtml?id=0&lang=ro>

Datele din Tabelul 3 relevă o informație pertinentă despre dinamica volumului creditelor de consum în perioada analizată, prin intermediul ritmului de dinamică.

Prin urmare, nominalizăm că, în anul 2014 volumul creditelor de consum acordate populației a crescut față de anul 2013 cu 15.11 %, creșterea este una constată și considerabilă pe parcursul perioadei analiză, astfel că, în anul 2024 indicatorul s-a majorat cu 464.89% față de aceeași perioadă de referință.

O analiză minuțioasă și desfășurată o oferă ritmul de dinamică cu bază în lanț, în bază căruia constatăm, că în anul 2015 față de anul 2014, volumul acordat de credite de consum populației a crescut doar cu 1.53%, evoluție nesemnificativă cauzată de instabilitatea sistemului bancar.

Pe parcursul următorilor 5 ani observăm o perioadă de redereșare economică, când indicatorul studiat a cunoscut o perioadă de ascensiune în termeni cantitativi.

Totuși anul 2020, marchează o tendință negativă a acestuia, când volumul creditelor crește cu doar 9.61%, rezultat, cauzat de criza mondială COVID-19 (Mistrean, 2021; Mistrean, 2023). O situație și mai drastică o prezintă anul 2022, care indică începutul războiului din Ucraina, în consecința căruia creditele de consum acordate persoanelor fizice și juridice a scăzut cu peste 4%, față de anul 2021.

Pe fundalul politicii corect abordate de către autoritatea monetară de bază, în perioada 2023-2024, care a avut diferite direcții de orientare, fiind atât expansive cât și restrictive, se observă o ameliorare a stării volumului de credite de consum, care a înregistrat o creștere cu 26.79%, în 2024 față de anul precedent (Mistrean, 2015).

CONCLUZIE

Analiza tendințelor creditului de consum în Republica Moldova în perioada 2014-2023 reliefează impactul semnificativ al crizelor suprapuse asupra comportamentului consumatorilor produselor bancare și asupra sistemului financiar. Începând cu criza inițiată de furtul miliardului, continuând cu instabilitatea politică și culminând cu provocările generate de pandemia COVID-19 și conflictul din regiune, sectorul creditului de consum a fost supus unor fluctuații considerabile.

Pe parcursul perioadei analizate s-au evidențiat diferite tendințe ale acestui indicator, care a cunoscut atât o creștere justificată de exapansiunea economică a statului, cât și o scădere impulsionată de modificările și sensibilitatea variabilelor bancare la situația din internul țării, dar și din externul ei.

În concluzie, tendințele creditului de consum în Republica Moldova reflectă o adaptare constantă la condițiile economice volatile. Așadar, este esențial ca atât autoritățile cât și instituțiile financiare să colaboreze pentru a crea un mediu stabil și predictibil, care să susțină dezvoltarea sustenabilă a sectorului financiar, care din efect va îmbunătăți și consolida calitatea traiului cetățenilor țării.

REFERINȚE:

1. Analize Economice: Gradul de îndatorare a persoanelor fizice. <https://ionita.md/2022/02/14/042-analize-economice-gradul-de-indatorare-a-persoanelor-fizice/>
2. Belobrov, A., Cociug, V., & Mistrean, L. (2015). *Certificat Bancar European*. Chișinău: ASEM
3. Cociug, V., & Mistrean, L. (2022). *Produse și servicii bancare*. Chișinău: ASEM.
4. Mistrean, L. (2012). Metode contemporane de majorare a calității portofoliului de credite. *Analele Academiei de Studii Economice din Moldova*. X, 168-172.
5. Mistrean, L., (2023). Factors Influencing Customer Loyalty in the Retail Banking Sector: A Study of Financial-Banking Services in the Republic of Moldova. *Opportunities and Challenges in Sustainability*, 2(2), 81-92.
6. Mistrean, L., Belostecinic, G., & Staver, L. (2024). Research on consumer preferences and consumer satisfaction levels in the banking sector: a case study in the Republic of Moldova. *Global Financial Analytics and Business Forecasting*. New York: Nova Science Publishers, Inc. p. 83-116.
7. Mistrean, L., Bușmachiu, E., & Staver, L. (2022). The credit market for small and medium enterprises in the Republic of Moldova. In *Managing risk and decision making in times of economic distress* (Part B, Vol. 108B, pp. 109–130). Emerald Publishing Limited. <https://doi.org/10.1108/S1569-375920220000108007>
8. Mistrean, L., Staver, L., Belostecinic, G., Remeikiene, R., Gasparénienė, L., & Özen, E. (2024). Adapting businesses for a sustainable future – Integrating ESG criteria and digitalizing financial flows. In *Competitiveness and innovation in the knowledge economy: 28th International Scientific Conference* (Vol. 1, pp. 137–155). ASEM.
9. Mistrean, L. (2021). Behavioural evolution of consumers of banking services in the COVID-19 pandemic situation. *Journal of Corporate Governance, Insurance, and Risk Management*, 8(1), 84–100.
10. Mistrean, L. (2023). Contemporary directions on how consumers interact with financial-banking services. *The USV Annals of Economics and Public Administration*, 23(1(37)), 151–161.
11. Mistrean, L. (2024). Research on the financial education level of the banking consumers in the Republic of Moldova. In *Contemporary challenges in social science management: Skills gaps and shortages in the labour market* (pp. 23–45). Emerald Publishing Limited.
12. Mistrean, L. (2015). Căi de soluționare a creditelor problematice în băncile din Republica Moldova. In *Competitivitatea și inovarea în economia cunoașterii: Conferința științifică internațională, 25–26 septembrie* (Vol. II, pp. 132–136). ASEM.
13. Mistrean, L. (2017). Influence of the financial crisis on the credit policy of banks from the Republic of Moldova. In *Competitivitatea și inovarea în economia cunoașterii: Conferința științifică internațională, 22–23 septembrie* (Vol. II, pp. 207–214). ASEM.

14. Banca Națională a Moldovei. (2013). *Raport anual al Băncii Naționale a Moldovei pentru anul 2013*.
https://www.bnm.md/files/2013_ro.pdf
15. Stratulat, O. (2014). *Monedă și credit*. Chișinău, Editura ASEM

Coordonator științific: MISTREAN Larisa, dr., conf.univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
Telefon: + 373 69 029 992
email: mistrean.larisa@ase.md